

Leren vanuit een uitdaging

Waarom zetten sommige kinderen door, terwijl anderen, soms ondanks hun goede capaciteiten, direct opgeven als iets moeilijk wordt? Is doorzetten een karaktereigenschap of is dit afhankelijk van opvoeding? Waarom hebben sommige kinderen plezier in moeilijke taken en kiezen andere kinderen liever voor de gemakkelijke weg? Is uitdagingen aangaan te leren?

Twee mindsets

Het blijkt dat mensen op verschillende manieren tegen capaciteiten kunnen aankijken. De ene groep mensen gaat ervan uit dat hun (on)mogelijkheden ongeveer vast staan. Iedereen heeft sterke en zwakkere kanten. Sommige mensen zijn, volgens hen, nu eenmaal muzikaal, sportief, intelligent of creatief en andere mensen hebben deze eigenschap minder. Capaciteiten worden door deze groep mensen als iets vaststaands gezien. Dit wordt ook wel omschreven als een fixed mindset.

De andere groep mensen ziet vaardigheden als ontwikkelbaar. Iedereen heeft een ander uitgangsniveau, maar vanuit deze start kunnen, met de juiste inzet, capaciteiten verbeteren. Kwaliteiten en talenten zijn dus afhankelijk van wat iemand hiermee heeft gedaan. Veel oefenen en kiezen voor de juiste hulp, ten aanzien van hulpmiddelen of de keuze voor een begeleider, zorgen voor meer inzicht. Deze zienswijze, waarbij uitgegaan wordt van ontwikkeling en groei, wordt een growth mindset genoemd.

Door dit verschil in mindset, de ideeën en aannames die iemand heeft over zichzelf, gaan mensen anders om met leer- en faalsituaties. Mensen met een fixed mindset, die geloven dat kwaliteiten vaststaan, willen laten zien wat ze kunnen. Door te presteren bewijzen ze hun niveau. Zij proberen falen te vermijden, want dan blijkt voor henzelf en voor de omgeving, dat ze iets niet kunnen. Degenen met een growth mindset zien hun prestaties als een uitgangspunt voor verdere ontwikkeling. Iets niet kunnen wordt dan vertaald in leren en inzetten op verbetering en niet jezelf veroordelen.

Stimulerende en ontwikkelingsgerichte feedback

Kinderen in de klas

Aan het gedrag van kinderen is te zien of ze meer een fixed of growth mindset hebben ten aanzien van hun capaciteiten. Dit is zowel in hun handelen in situaties als uit taalgebruik af te leiden. Kort gezegd hebben kinderen met een fixed mindset een prestatiedoelstelling. Kinderen met een growth mindset beoordelen zichzelf vooral op het proces.

Zo kunnen kinderen met een fixed mindset overtuigd zijn van hun onvermogen en niet meer durven om zich in te zetten bij bijvoorbeeld knutselen. "Als ik toch de capaciteiten niet heb...". Of ze gaan het juist als een prioriteit zien om te laten merken wat ze kunnen. Ze willen slim en vaardig overkomen en koste wat het kost nooit dom lijken. Uitdagingen, inspanningen, moeilijkheden of tegenslag kunnen ertoe leiden dat zij hun intelligentie of vaardigheden in twijfel trekken. Daarom gaan ze streven naar gemakkelijke taken die weinig inzet vragen of laten ze hun 'kunnen' zien door medeleerlingen te overtreffen. Dit kan op schoolwerk zijn, maar ook bijvoorbeeld op sociaal, sportief of muzikaal vlak. Ze gaan alles doen om maar niet geconfronteerd te worden met iets wat niet lukt. Op sociaal vlak bijvoorbeeld niet vragen of kinderen willen spelen, want dan krijgen ze ook geen afwijzing.

Als deze leerlingen met een moeilijke situatie worden geconfronteerd, dan kunnen zij defensief gedrag vertonen. Bijvoorbeeld nauwelijks studeren of te laat beginnen met het leren van een toets als het gaat om schoolwerk. Dan ligt falen niet aan de capaciteiten, maar aan een tijdstekort om te studeren. Of ze plannen de week vol met allerlei activiteiten, zodat ze kunnen zeggen dat ze geen tijd hebben om te spelen. Alles om te vermijden dat ze misschien afgewezen kunnen worden en dat blijkt dat ze niet goed speelafspraken kunnen maken.

Iemand met een growth mindset zal bij moeilijke opgaven of falen juist harder gaan werken. Een moeilijke opgave betekent een uitdaging en dus de vaardigheden verbeteren. Leren is dan vooral leuk. Groeien betekent iets kunnen wat je daarvoor nog niet kon. Mensen met een growth mindset proberen de leercomponent van een vaardigheid te ontdekken. Iedereen kan een andere startpositie hebben, zo zullen sommige mensen eerder de logica van taal of wiskunde doorzien en moeten anderen dit van buitenaf leren, maar iedereen kan met de juiste aanpak stapjes vooruitgang boeken.

Dit verschil in visie wordt ook wel aangeduid met het verschil tussen denken in 'zijn' en 'worden'. Mensen met een fixed mindset zien hun capaciteiten als hun identiteit. Ze zijn hun succes, maar ook hun falen. Een intelligentietest meet hoe slim ze nu zijn en geeft aan hoe slim ze kunnen worden. Dit staat vast. Het zelfbeeld bij succes kan dan beter zijn dan bij anderen. Ze kunnen zich mogelijk zelfs superieur voelen aan een ander. Echter bij falen kan iemand niet meer geloven in succes. Falen is iets

Stimulerende en ontwikkelingsgerichte feedback

dus niet kunnen. Of ze zoeken hun falen in externe factoren, zodat hun identiteit niet wordt aangetast.

Volgens iemand met een growth mindset is niet te voorspellen (en dus ook niet te testen) op welk niveau iemand in de toekomst zal functioneren. De uitkomsten van een test geven een startsituatie aan en hebben als doel om aanknopingspunten te geven voor verdere ontwikkeling. Falen is voor hen een actie; ik ben aan het leren. Wat kan ik leren van deze ervaring of situatie? Bij hen gaat het om: wat word je? Ze stellen zich de hoe- vraag; hoe kan ik dit leren? Succes ervaren betekent groei ten opzichte van jezelf en niet zozeer in vergelijking met anderen.

Mensen met een fixed mindset stellen hun doelen eerder op de korte termijn. Ze willen nú laten zien wat ze kunnen, want dit is toch iets vaststaands en ze willen daarom snel succes hebben. Op school betekent dit voor sommige kinderen dat ze snel klaar willen zijn met hun werk. Dit is voor hen een bewijs dat ze het goed kunnen. Zij durven in tegenstelling tot de growth mindset geen hulp te vragen. Hulp vragen betekent dat de capaciteiten ontbreken en dus dat je niet slim genoeg bent. Mensen met een growth mindset gaan juist uit van het idee dat succes hebben een lange inspanning vraagt en stellen doelen op de lange termijn. Het vraagt tijd om iets te leren. Het gaat om doorzetten, de juiste hulp(middelen) vinden en keuzes maken waar de tijd aan wordt besteed. Het kan een lange adem vragen en is niet altijd gemakkelijk. Het vraagt doelgericht werken om door te kunnen zetten en jezelf te motiveren.

Oorzaken voor succes of falen

Bij succes of faalervaringen zullen kinderen proberen om oorzaken te vinden voor het resultaat. Deze verklaringen kunnen aan het kind zelf of aan de omgeving worden toegeschreven. Een interne reden voor falen is bijvoorbeeld "Zie je wel ik kan het niet", wat aansluit bij een fixed mindset. Een andere interne verklaring kan zijn, "Ik moet een volgende keer eerder beginnen met oefenen", of "Deze spellingregel heb ik nog niet onder de knie. Ik moet hierbij hulp vragen". Externe verklaringen voor falen kunnen zijn "We hebben te weinig kunnen oefenen", of "Deze verf was te oud".

Ook successen kunnen intern of extern worden verklaard of geattribueerd. Dit toeschrijven wordt beschreven in de attributietheorie. Zo zal iemand met faalangstige gevoelens het succes vaker extern wegschrijven, "De toets was ook wel erg gemakkelijk". Een voorbeeld van een interne verklaring voor succes is "Ik heb veel geoefend", wat kan aansluiten bij een growth mindset of een fixed gedachte als "Ik ben goed in rekenen".

Alleen wanneer kritisch gekeken wordt naar de oorzaken van een bepaald resultaat zal een kind leren van een situatie, zowel bij falen als succes. Dit door het stellen van vragen gericht op het eigen

Stimulerende en ontwikkelingsgerichte feedback

handelen: wat kan ik van deze situatie leren voor een volgende situatie? Op welke factoren heb ik invloed? Hoe ga ik dit een volgende keer (weer) aanpakken?

Ontwikkelingsgerichte feedback

Door de manier waarop feedback wordt gegeven kunnen kinderen worden ondersteund in het ontwikkelen van een growth of juist een fixed mindset. Opvallend is dat positieve feedback niet altijd een stimulerend effect heeft. Ook complimenten kunnen ervoor zorgen dat een kind falen gaat vermijden. Complimenten die een fixed mindset bevorderen zijn het prijzen van iemands vaardigheden of kunde. Bijvoorbeeld je bent slim, je bent balvaardig, je bent goed in rekenen. Vanuit een fixed mindset zijn dit complimenten over vaardigheden die vaststaan en deze kan iemand alleen maar verliezen. Feedback die stimuleert tot een growth mindset zijn complimenten die de inzet prijzen, zoals "je hebt hard gewerkt" of "je hebt goed nagedacht over hoe je deze opgave aanpakt". Het doel is dat kinderen trots zijn op hun inzet. Als iemand kinderen wil stimuleren om te denken vanuit een growth mindset is het belangrijk om hen niet te labelen, zelfs al is dit een positief label. Dus niet jij bent goed in ..., maar jouw inzet is ...

Ook corrigerende feedback moet gericht zijn op een verandering in gedrag en inzet. Door te kijken welke interne en externe factoren zorgen voor een bepaald resultaat, kan een kind leren hoe het een situatie de volgende keer kan aanpakken.

In de bijlage staan voorbeelden van opmerkingen die een fixed of growth mindset kunnen bevorderen. In het algemeen geldt dat feedback gericht op hoe iemand is een 'vaststaande mentaliteit' stimuleren en opmerkingen gericht op het proces en de inzet zorgen voor een actieve 'groei mentaliteit'. In de bijlage staan opmerkingen die vaak worden gemaakt en afhankelijk van de situatie een fixed mindset kunnen bevorderen. Ze zijn onderverdeeld in de volgende categorieën:

- Positieve prestatieverwachting: dit wordt gemakkelijk voor je.
- Negatieve prestatieverwachting: Ik denk dat dit te moeilijk voor je is.
- Prestatiecompliment: Heel goed, een tien!
- Negatieve prestatiefeedback: ik had beter van je verwacht.
- Zijn-compliment op prestatie: je hebt zoveel talent, wat een mooi schilderij. Je bent slim / goed in sport / creatief.
- Negatieve zijn-feedback: je hoeft niet alles te maken, want je bent niet snel met deze opgaven.
- Uitdaging afnemen: ik doe dit wel voor jou, dit is nog te moeilijk.

Stimulerende en ontwikkelingsgerichte feedback

Natuurlijk is het afhankelijk van de context hoe een opmerking overkomt op een kind. Maar het is wel belangrijk om alert te zijn welke reactie sommige opmerkingen kunnen oproepen. Daarom staat dit in de bijlage bij de feedback erbij geschreven.

Het vraagt voor veel mensen oefening om kinderen te begeleiden gericht op het ontwikkelen van een growth mindset. In de bijlage staan voorbeelden van opmerkingen, die weer afhankelijk van de context, kunnen bijdragen aan een ontwikkelingsmentaliteit. Deze zijn te clusteren in onder andere de volgende thema's:

- Strategiekeuze: je hebt goed nagedacht hoe je dit ging aanpakken.
- Keuze voor hulp (middelen): goed dat je aan kan geven waar je hulp bij nodig hebt.
- Werkhouding en inzet: je hebt hard gewerkt.
- Aandacht en poging tot concentreren: je hebt goed geprobeerd om je te richten op de opdracht.
- Doorzetten: je hebt goed geprobeerd om dit op te lossen.
- Poging om geleerde toe te passen: ik zie dat je geprobeerd hebt om de uitleg toe te passen.
- Probleemoplossende houding: goed dat je zelf een oplossing hebt bedacht.
- Zorgvuldigheid en aandacht voor een taak: je hebt netjes gewerkt.
- Eigenheid: leuk hoe jij deze opdracht zelf hebt ingevuld.

De feedback in de bijlagen kan als checklist worden gebruikt om te inventariseren welke feedback iemand voornamelijk gebruikt.

Meer informatie

- In het boek Mindset (<http://mindset.swpbook.com/>) beschrijft Carol Dweck haar onderzoeken en ontdekkingen over dit onderwerp.
- Incontexto Orthopedagogen ontwikkelt verschillende cursussen en e-learning waarbij dieper wordt ingegaan op het toepassen van bovenstaande inzichten. Zie voor meer informatie www.incontexto.nl of [prezi mindset](#) voor een prezi over dit onderwerp.

drs. Nathalie van Kordelaar en drs. Mirjam Zwaan
Incontexto Orthopedagogen

Stimulerende en ontwikkelingsgerichte feedback

Growth mindset

W E R K E N	<p>Strategiekeuze</p> <p>Ik zie dat jij nadenkt over welke strategie handig is bij deze opgave.</p> <p>~</p> <p>Jij hebt goed nagedacht hoe je de opdracht ging aanpakken.</p>	<p>Hulp(middelen) kiezen</p> <p>Heel goed dat je eerst zelf probeert om de opgave op te lossen en dat je nu om hulp vraagt.</p> <p>~</p> <p>Heel goed dat je bedenkt welke hulp of hulpmiddelen je nodig hebt om dit te gaan leren.</p>	<p>Werkhouding</p> <p>Jij mag trots op jezelf zijn. Je hebt echt hard gewerkt!</p> <p>~</p> <p>Wat een goede werkhouding heb jij laten zien. Petje af!</p>	<p>Aandacht</p> <p>Jij deed goed je best om je te concentreren, super!</p> <p>~</p> <p>Wat een inzet heb jij laten zien zeg! Fijn!</p>
	<p>Doorzetten</p> <p>Ik vind het echt knap om te zien hoe jij door blijft zetten om dit te leren. Merk je zelf ook dat het helpt</p>	<p>Uitdaging zien</p> <p>Ik heb gezien dat jij (ook bij moeilijke vragen) bleef doorzetten. Knap hoor!</p> <p>~</p> <p>Leuk dat jij hier de uitdaging van ziet.</p>	<p>Toepassen</p> <p>Ik kan zien dat jij goed hebt geprobeerd om de uitleg toe te passen.</p>	<p>Oefenen</p> <p>Oefenen helpt, zie je dat? Eerst vond je dit moeilijk en het gaat je steeds makkelijker af!</p>
A L G E M E E N	<p>Probleemoplossend</p> <p>Jij gaat lastige situaties niet uit de weg, maar probeert een oplossing te bedenken. Heel goed.</p>			<p>Inzet</p> <p>Wat heerlijk om er zo'n harde werker als jij bij te hebben!</p>
S O C I A L	<p>Sociale inzet</p> <p>Jullie hebben goed geprobeerd de ruzie op te lossen door rustig naar elkaar te luisteren en te proberen elkaar te begrijpen. Goed gedaan!</p>	<p>Doorzetten</p> <p>Ik zag dat je bijna wilde stoppen bij dat spelletje, maar je bent toch doorgegaan. Dat vind ik echt knap!</p>	<p>Inzet</p> <p>Ik zag dat jij nóg harder je best deed toen je achterstond bij de wedstrijd. Echt goed, want nu heb je alles gegeven!</p>	<p>Samenwerken</p> <p>Wat goed hoe jullie samen proberen te overleggen/afspraken te maken/ het werk te verdelen.</p>
C R E A T I E F	<p>Beleving</p> <p>Heb je plezier gehad in het sporten/knutselen/werken/spelen.</p>	<p>Zorgvuldigheid</p> <p>Leuk dat je nadenkt over... het materiaalgebruik/ kleurgebruik/ onderwerp/</p>	<p>Eigenheid</p> <p>Verrassend hoe jij een eigen invulling geeft aan de opdracht. Super!</p>	<p>Aandacht</p> <p>Leuk om te zien dat je plezier hebt in het knutselen en dat je er zoveel aandacht aan besteedt!</p>

Stimulerende en ontwikkelingsgerichte feedback

Fixed mindset

W E R K E N	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Slimmerd! Goed gedaan weer hoor!</p> <p>(En als het een keer niet lukt?)</p>	<p>Uitdaging afnemen</p> <p>Stop er maar mee. Ik zie dat dit nog te moeilijk is. We doen het wel een keer samen.</p> <p>(Dus dit wordt onmogelijk om zelf te leren?)</p>	<p>Negatieve prestatiefeedback</p> <p>3 fout? Hoe kan dat nou?</p> <p>(Ben ik toch dom?)</p>	<p>Negatieve zijn feedback</p> <p>Jij ben nu eenmaal niet zo snel met werken, dus je hoeft niet alles te maken van deze bladzijde.</p> <p>(Ik ga nooit snel worden.)</p>
	A L G E M E E N	<p>Prestatieverwachting</p> <p>Geef je wel het goede voorbeeld aan...? Vraag maar hulp aan Die kan het vast wel!</p> <p>(... kan alles)</p>	<p>Uitdaging afnemen</p> <p>Ik doe dit wel voor jou, dit is nog een beetje te moeilijk!</p> <p>(Dit kan je nog lang niet.)</p>	<p>Prestatieverwachting</p> <p>Dit wordt weer een eitje voor jou!</p> <p>~</p> <p>Dat gaat weer een tien worden!</p> <p>(En als het niet lukt?)</p>
		<p>Negatieve prestatiefeedback</p> <p>Ik had van jou eigenlijk beter verwacht...</p> <p>(Ben ik minder dan we dachten?)</p>		<p>Negatieve prestatieverwachting</p> <p>Ik denk dat deze opdracht nog een beetje te hoog gegrepen is. Als je even wacht, pak ik voor jou een andere...</p> <p>(Dit daagt niet uit om het snel te gaan leren of oefenen.)</p>
S O C I A L	<p>Uitdaging afnemen</p> <p>Als hij je nog een keer begint te pesten, kom je direct naar mij toe oké?</p> <p>(Je kan het zelf niet oplossen, dat zal ik doen. Het kind is de regie kwijt om te leren.)</p>	<p>Negatieve prestatiefeedback</p> <p>Ik had eerlijk gezegd wel verwacht dat jij dit zou kunnen. Jammer!</p> <p>(Misschien kan ik toch weinig.)</p>	<p>Negatieve prestatieverwachting</p> <p>Blijf jij in de pauze maar binnen, dan komen er ook geen problemen!</p> <p>(Ik ga dit nooit kunnen, oefenen heeft geen zin.)</p>	<p>Prestatieverwachting</p> <p>Was een makkie voor jou of niet?</p> <p>(En als het wel moeilijk was?)</p>
	C R E A T I E F	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Mooi geknutseld, jij bent ook zo creatief!</p> <p>(Dus als het de volgende keer niet lukt, ben ik niet creatief?)</p>	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Jij hebt echt zoveel talent, zonder jou zou ons team niet zo vaak winnen!</p> <p>(En wat als het team dan toch verliest, heb ik dan geen talent meer?)</p>	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Hé Picasso, als jij later geen kunstenaar wordt weet ik het ook niet meer! Jij kunt echt álles tekenen!</p> <p>(Dus als een keer iets niet lukt om te tekenen kan ik geen kunstenaar worden?)</p>

Beoordeel zelf of bovenstaand feedback in jouw context ook tot een fixedmindset kan leiden.

Stimulerende en ontwikkelingsgerichte feedback

Fixed mindset omgebogen

W E R K E N	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Slimmerd! Goed gedaan weer hoor!</p> <p>Harde werker! Goed gewerkt weer hoor!</p>	<p>Uitdaging afnemen</p> <p>Stop er maar mee. Ik zie dat dit nog te moeilijk is. We doen het wel een keer samen.</p> <p>Goed dat je bent begonnen. Hoe ga je dit aanpakken? Kan ik nog iets voor je doen?</p>	<p>Negatieve prestatiefeedback</p> <p>3 fout? Hoe kan dat nou?</p> <p>Hoe vond jij deze opdracht gaan? Hoe heb je dit aangepakt?</p>	<p>Negatieve zijn feedback</p> <p>Jij ben nu eenmaal niet zo snel met werken, dus je hoeft niet alles te maken van deze bladzijde.</p> <p>Hoeveel kan jij maken in deze les als je hard doorwerkt?</p>
	A L G E M E E N	<p>Prestatieverwachting</p> <p>Vraag maar hulp aan Die kan het vast wel!</p> <p>Misschien kunnen jullie samenwerken. Ik ben benieuwd hoe jullie deze opdracht gaan aanpakken.</p>	<p>Uitdaging afnemen</p> <p>Ik doe dit wel voor jou, dit is nog een beetje te moeilijk!</p> <p>Hoe ga jij deze opdracht aanpakken? Kan ik misschien helpen?</p>	<p>Prestatieverwachting</p> <p>Dit wordt weer een eitje voor jou!</p> <p>~</p> <p>Dat gaat weer een tien worden!</p> <p>Ga er weer voor! Ik verwacht weer een goede inzet van je!</p>
	<p>Negatieve prestatiefeedback</p> <p>Ik had van jou eigenlijk beter verwacht...</p> <p>Klopt dit resultaat met jouw verwachting? Wat vond je van deze opdracht? Hoe heb je dit aangepakt?</p>		<p>Negatieve prestatieverwachting</p> <p>Ik denk dat deze opdracht nog een beetje te hoog gegrepen is. Als je even wacht, pak ik voor jou een andere...</p> <p>Wat vind je van deze opdracht? Kun je hier iets van leren? Wil je beginnen met deze taak of liever deze opdracht uit dit oefenboek?</p>	
S O C I A L	<p>Uitdaging afnemen</p> <p>Als hij je nog een keer begint te pesten, kom je direct naar mij toe oké?</p> <p>Als jij je gepest voelt, is het belangrijk dat jij eerst je grens aangeeft en indien nodig zelf om hulp vraagt.</p>	<p>Negatieve prestatiefeedback</p> <p>Ik had eerlijk gezegd wel verwacht dat jij dit zou kunnen. Jammer!</p> <p>Hoe ging het? Hoe heb je het aangepakt? Had dit het gewenste resultaat?</p>	<p>Negatieve prestatieverwachting</p> <p>Blijf jij in de pauze maar binnen, dan komen er ook geen problemen!</p> <p>De pauze is voor jou nu nog druk. Vind je het prettig om af en toe binnen te blijven en te oefenen om steeds meer buiten te spelen?</p>	<p>Prestatieverwachting</p> <p>Was een makkie voor jou of niet?</p> <p>Hoe ging deze opdracht? Heb je hier iets van kunnen leren? Ik zag dat je goed geconcentreerd bezig was.</p>
C R E A T I E F	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Mooi geknutseld, jij bent ook zo creatief!</p> <p>Jij was lekker bezig!. Leuk om te zien hoe jij een eigen invulling hebt gegeven aan de opdracht.</p>	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Jij hebt echt zoveel talent, zonder jou zou ons team niet zo vaak winnen!</p> <p>Jij hebt hard gewerkt om te winnen!</p>	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>Hé Picasso, als jij later geen kunstenaar wordt weet ik het ook niet meer! Jij kunt echt alles tekenen!</p> <p>Leuk hoe jij de materialen gebruikt en plezier hebt in het tekenen!</p>	<p>'Zijn' compliment op prestatie</p> <p>David, jij bent de sportkampioen van de klas. Kun jij misschien even een salto voordoen?</p> <p>David, wil jij laten zien hoe jij een salto probeert te maken. Heb jij tips voor ...</p>